

DAGENS FRÅGOR

Den 26 januari 1943.

Riksdagens spelöppning. Årets frontal var i två hänseenden märkligt. Det ena var den åldrige monarkens vädjan till återhållsamhet i de utrikespolitiska ställningstagandena, maningar som hade en ovanlig personlig accent. Det andra var den totala bristen på löften om större propositioner. Programmet för 1943 års lagtima riksdag är därför ännu så länge tämligen konturlöst. 1942 års riksdag, som löste frågorna om försvarets femårsplan, vägväsendets förstatligande och processreformen samt hade åtskilliga viktiga lagverk att behandla, avbetade en stor del av fältet. Utöver de många finansiella frågor, som på grund av inflationsfaran och prisstoppet nu kommit i förgrunden, får riksdagen som sitt kanske närmast viktigaste ämne arrendelagstiftningen. Även en del förberedande förslag från befolkningsutredningen, inklusive familjebeskattningen, kunna väntas bli framlagda. Den politiskt mest brännbara inrikesfrågan blir dock sannolikt dyrortsgraderingen, trots eller kanske därför att den skär igenom alla partier utom det renodlade »Landsbygdspartiet Bondeförbundet». Av denna korta katalog över förmodanden att döma skulle årets riksdag bli ganska arbetsledig. Förskjutningarna ute i världen på slagfälten, i förening med detta rörliga krigs alla överraskningsrisker, kunna dock i hast rubba våra cirklar och kasta in det mest explosiva stoff i den politiska debatten samt ställa regering och riksdag inför de allvarligaste ställningstaganden.

I remissdebatten kom denna ovisshet inför den närmaste framtiden till uttryck i statsministerns uppläsning av högkvarterens ordern om skyldigheten att strida mot en anfallande under alla förhållanden och till varje pris, även om förbindelserna mellan ett förband och ledningen brutits. Statsministerns deklaration väckte stor uppmärksamhet utanför landets gränser. Det preciserade den svenska ståndpunkten med all önskvärd akkuratess för dem, som trots att Sverige ängsligt vacklade i sin hållning. Däremot gjorde den ej fullt samma sensation i riksdagen. Att vårt försvar skulle stå emot till det yttersta betraktades nog i den församlingen som en självklar sak, inte minst med tanke på de många miljarder, som glatt offrats för upprustningen och neutralitetsvakten. Å andra sidan har svensk opinion med största tillfredsställelse iakttagit den aktivisering av försvarsförberedelserna, som man kunnat lägga märke till efter omplaceringarna i försvarsstaben.

Remissdebatten bjöd eljest i försvarsfrågan på en cause célèbre — statsrådet Skölds långt i förväg averterade kabinetsfråga rörande den på regeringens bevåg anskaffade minkryssaren. Både med hänsyn till hr Skölds personligt starka ställning och de maktpolitiska maktförskjutningarna under kriget är det föga troligt att någonting sådant inträffar som ger honom anledning till uppbrott. Det finns nog ingen, som åstundar att han skall avgå hur självs-

våldigt han än ibland kan bete sig. Antagligen kan konstitutionsutskottet dock inte helt förbigå denna principfråga om intrång på riksdagens budgetmakt. Men sedan första kammaren i fjol ogillade utskottets metod att göra omförmäländen av principiell art utan avsikt att rikta en personlig anmärkning får utskottet det inte lätt att hitta en form, som kan förlika värnandet av riksdagens budgetmakt med försvarsministerns krav på indemniteten vid dechargegranskningen.

Huvudintresset under remissdebatten — särskilt i första kammaren med dess större ekonomiska expertis — knöt sig till budgeten och sparsamheten. Ingen bestred att regeringen vinnlagt sig om en osedvanlig begränsning vid uppgörandet av budgetplanen. Men många på borgerligt håll befarade att finansministern verkligen inte ville skrida till alla de kraftansträngningar som inflationsfaran kräver. Framför allt kan det hävdas att mycket av vad som gjorts i år kunnat göras tidigare. Men eljest är det oförnekligt att årets normalbudget — alltså exklusive alla de extra utgifterna till beredskapen och krisen — visade en viss ljusning i förhållande till de föregående krigsårens. Sålunda har det i fjol införda systemet med en balanserad normalstat verkat välgörande och uppfordrat riksdagsmännen till ansvar. Riksdagen respekterade verkligen i fjol balanseringskravet och vidtog på egen hand endast smärre anslagsändringar, vilka inte rubbade balansen. Även i år kan en stor återhållsamhet konstateras i motionsfloden när det gäller omedelbara anslagskrav. De motioner, som ha avseende på 1942/43 års budget, beröra nästan undantagslöst blott smärre poster, vilka man vill ha omprövade av stats- eller jordbruksutskotten. Och de flesta av dessa propåer komma nog att mycket kallsinnigt mottas eller motas av utskotten. Däremot är det föga troligt att riksdagen förmår sig till några ytterligare prutningar, allra minst på det sociala gebitet sedan majoritetspartiets ledare hr Vougt dekreterat att de sociala anslagen äro tabu.

Remissdebatten visade dock något annat, nämligen att partierna numera inte längre äro lika samlade i de inrikespolitiska frågorna som vid samlingsregeringens första riksdag för fyra år sedan. Bondeförbundet orienterar sig alltmer till att bli ett parti utan känsla för andra parlamentariska förpliktelser än på sin höjd utrikes- och försvarspolitik; deras ledare, jordbruksminister Pehrsson-Bramstorp, binder inte och vill tydligen inte heller binda sina mannar, och själv har han säkerligen bohemens uppfattning om parlamentarismen och lever därefter. Men att de inrikespolitiska motsättningarna efter några års samregerande och efter fjolårets principiella valstrid börjat allmänt framträda, dess bättre dock inte i några ännu så länge för sammanhållningen oroande former, visade remissdebattens karaktär: den bjöd på en ganska regelrätt opposition mot hr Wigforss precis som i gamla dar, och den uppvisade en provkarta på idé- eller intressepolitiska motsatser, som förebåda framtida skiljelinjer. Men den ömsesidiga urbaniteten från partiledarna från de första krigsårens hårda tryck lever kvar och borde kunna överleva även samlingsregeringen.

Att även regeringen ej längre anser sig behöva skyla de inrikespolitiska motsättningarna visar utnämningen av landshövding i Umeå. Mot högerstatsrådets röster och mot en stark opinion genomdrev den oböjliga hr Möller redaktör Elof Lindbergs utnämning. Hr Lindberg var inte ett samlande namn i denna krigstid. Striden har inte rört hans politiska konfession, och ingen tror heller att han blir en dålig landshövding, intelligent, kunnig, energisk och väl lokalorienterad som han obestriddligt är. Den starka reaktionen har endast vänt sig mot att till landshövding kallats en politiker, vars pacifistiska försvarspolitik om den godtagits med till sannolikhet gränsande visshet skulle nu ha gjort Sverige till ett ockuperat land. Sant är visserligen att andra tidtals energiska avrustare, såsom hrr Engberg och Vennerström, tidigare gjorts till konungens befallningshavande. Men hr Lindberg har drivit sina teser längst, bekymmerslösast och envetnast. Hans övertygelsetrohet och personliga integritet har ingen betvivlat. Men inte kan hans kapitala felsyn räknas till »skicklighet och förtjänst». Och hans försvar efteråt för hållningen i försvarsfrågan har varit en advokatyr, på vilken man kan tillämpa fru Charles Lindleys beryktade sanningsord till maken vid den sena hemkomsten att förklaringar bara göra saken sämre.

Danmarks »dubbelexcellens». Vore det normala tider skulle val inom den närmaste framtiden äga rum i Danmark. Folketingets fjärde år i perioden utlöper nämligen, och de folkvaldas mandat borde grundlagsenligt förnyas. Men den tyske befullmäktigade, d:r Verner Best — som i oktober i fjol anlände till Danmark som von Ribbentrops man i den ordinarie ministerns ställe och som såvitt man vet ännu inte avlagt något besök hos den danske kungen — har redan låtit regeringen förstå »att Tyskland omöjligt kan finna sig i att ett demokratiskt val hålles i ett ockuperat land». Man kan därför utgå ifrån som någorlunda givet att det ordinarie valet trots grundlagen uppskjutes till bättre tider. D:r Best betraktar den nya danska regeringen Scavenius som sitt eget verk och har förvisso ingen hetare önskan att appellera till folkopinionen för att få veta, om man är tillfreds med den. Den danske dubbelexcellensen — Scavenius är ju efter regeringsombildningen i november numera både stats- och utrikesminister — har således möjlighet att fortsätta och regera ännu en tid.

Sedan Estrups dagar har det väl icke stått så mycken strid om ett namn i dansk politik som om Erik Scavenius. Denne förutvarande lantjunkare, som inträdde i utrikesdepartementets tjänst, var utrikesminister andra gången redan under det första världskriget. Hans politik då präglades i hög grad av den syn, som ofta gör sig gällande bland folk i den diplomatiska karriären: »Danmark skall ju alltid ha en gräns mot Tyskland.» Detta kan naturligtvis icke bestridas men väl överdrivas, något som skedde under de förra krigsåren. Scavenius' politik då utmärkte sig för en tysk orientering, som ej var oomstridd. Man erinrar sig således ännu, hur dåtidens och kanske alla tiders

främste danske industriman, Alexander Foss, varnade mot Scavenius. Men det bör medges, att Scavenius' politik icke fick något avgörande inflytande på Danmarks ställning efter kriget.

Under mellankrigsåren spelade Scavenius inte någon framträdande roll i Danmarks offentliga liv. Mest bekant var han som ordförande i det radikala Politikens styrelse; denna tidning bär ju ett väsentligt ansvar för den danska avrustningen. Man kan dock icke säga, att Scavenius var någon utpräglad partigångare. För folket i gemen var han glömd och borta tills händelserna efter den 9 april 1940. Den 8 juli samma år presenterade Stauning den nya samlingsregering, som hade att ordna relationerna till den tyska ockupationsmakten. Scavenius hämtades fram; han erbjöd icke sig själv, och det säges att han energiskt uppmanades av konungen och Stauning att gå in i ministären, troligen varmt rekommenderad av den avgående utrikesministern d:r Munch.

Samlingsregeringens uppgift blev att i förlitande på de löften, som tyskarna avgåvo vid kapitulationen, bygga upp ett bålverk mot inblandning i inre danska förhållanden; dess uppgift var kort sagt att för yttervärlden fastslå, att danskarna inte önskade någon form av nazistisk infektion och inte heller ville stödja Tyskland militärt i kriget. I det olyckliga läget gällde det att inåt samla folket och att utåt skapa förståelse och respekt för denna danska samling. Man menade att Scavenius passade väl till att förhandla med tyskarna. Inom det radikala partiet hänvisade man till hans framgångar under förra världskriget, och namnet Scavenius omstrålades av en inte så liten gloria; även om han inte på länge hade deltagit i politiken berättades det om hur klok, realistisk och diplomatisk han var. Såsom situationen tedde sig sommaren 1940, föll det sig inte svårt att få de flesta att tro på alla dessa utsagor.

Det dröjde emellertid inte så förfärligt länge förrän hans rätta natur blev bekant för danska folket. Första gången det hände — och det skedde så eftertryckligt att det inte glömmes i brådrasket — var då han och den unge opolitiska trafikministern Gunnar Larsen i augusti 1940 togo initiativet till att förhandla om en dansk-tysk mynt- och tullunion, som nationellt och näringspolitiskt inte skulle ha kunnat betyda någonting annat och mindre än Danmarks inkorporering i Stortyskland — initiativet stötte dock som bekant på de andra ministrarnas energiska motstånd och har senare inte tagits upp på nytt. Upphetsningen blev stor i Danmark, och ute i världen karakteriserades Scavenius och Gunnar Larsen som danska Quislingar. Rätt skall dock vara rätt. Att kalla dem för landsförrädare kan inte vara egentligt: Scavenius trodde vid denna tidpunkt att Tyskland redan hade vunnit kriget, och som den realist han ville vara fann han det klokt att föreslå denna till oöverskådlighet vittgående överenskommelse. Utvecklingen synes visa att detta utslag av cynisk materialism var ett katastrofalt felgrepp från hans sida.

Scavenius har emellertid ytterligare hunnit visa att han endast i mycket ringa grad har respekt för sådana begrepp som folkstyrelse, frihet och nationell värdighet. Säkert är det rätt som man säger att

Dagens frågor

han inte är någon nazist, men han är nog en av de mest utpräglade junkrar, som någonsin verkat i dansk politik. För honom är nuet det avgörande, och i obegränsad självtillit »offrar» han sig i kampen för några döda ting. »Hjertet har sine Grunde, og de er ikke altid i Strid med Intellectets», säger en av hans motståndare, professor Mogens Fog — som nu jagas av polisen i Danmark för sina förbindelser med den hemliga pressen — i ett öppet brev till sina vänner, men för Scavenius är människan blott det mekaniska förnuftsväsendet, som avvisar det som en »Tåbelighed», om man hävdar att det är viktigare att rädda folkets själ än dess materiella tillgångar.

Den danska folksjälen behöver dock ingen räddning, ty instinkterna ha visat sig sunda och levande. Man förstod, att Scavenius var en felkalkylator, och i vart fall att han inte var den konstruktiva statsman, som situationen krävde. Hans kunskaper ha visat sig föga imponerande. Danskarna erkänna inte honom som sin andes stämma i världen. Han blev högst impopulär. Men man hade nu en gång fått honom och man ansåg att man måste behålla honom, eftersom man visste att om han föll skulle tyskarna placera sina handgångna lakejer, de danska nazisterna, på taburetterna.

Det våldsamma andliga motståndet mot honom ledde dock till att hans »privata» initiativ dämades upp. Regeringen som sådan — där vart parti har en politisk representant — är fortfarande förankrad i riksdagen och därför arbetsduglig. Däri ligger en garanti mot eftergifter för sådana krav från ockupationsmaktens sida, som skulle ha vital betydelse eller strida mot landets nationella hedersbegrepp. Skulle något sådant krav ställas föredrar det danska folket helt visst den öppna konflikten. Scavenius vet det, och tyskarna veta det. Därför hålles spelet ännu i gång med Scavenius som mellanman. Då man ännu varken kan eller vill offra honom, försöker man i stället att få det danska folket att »fordöje» honom. Detta har till en viss grad lyckats, ity att man under de sista månaderna kunnat konstatera att dubbelexcellensen blivit något mindre impopulär än tidigare. Men bågen har spänts och tål näppeligen att spännas än hårdare, om den inte skall brista. Man kan — för att ta ett exempel — inte glömma hans olämpliga uttalande om »det herskende Kongehysteri» i samband med den famösa telegramkrisen efter konungens födelsedag, inte heller den ytterst malplacerade åsnespark, han vid samma tillfälle gav den danska officerskåren, som tycks vara honom innerligt förhatlig. Det är också känt att statsministern var mycket emot att konung Christian med anledning av det nya årets inträde på eget initiativ, för första gången efter sin långa allvarliga sjukdom, i ett radiotal vände sig till sitt danska folk. Mer och mer står det klart för allmänna medvetandet, även om censuren över radio och tidningarna undertrycker det, att ockupationsmaktens anhänganden av och jakt efter misshagliga på sistone börjat kasta rättslöshetens svartvingade skuggor även över Danmark. Folketingsvalet kan stoppas av tyskarna genom maktbud, men ett fortsatt kränkande av lagliga och grundlagsenliga rättigheter kan, säga danskarna, inte tolereras längre, inte ens om man verkligen trodde sig därmed vinna en materiell preferens i

makternas stora uppgörelse. Säkerligen är Scavenius *numera* fullt på det klara med denna det danska folkets fasta inställning.

Det politiska förspelet i franska Nordafrika. Om det är riktigt — som den amerikanska Newsweek Magazine påstår — att Pierre Laval i sista ögonblicket genom en djärv kupp lyckades förhindra, att Vichy-Frankrike i sin helhet slöt sig till de allierade, så innebär detta blott en konsekvent upprepning av vad han gjorde under de kritiska sammanbrottsdagarna juni 1940. Då lyckades Laval med stöd av en grupp av sina anhängare i parlamentet avhålla president Lebrun från att med regering och parlament inskeppa sig på ångaren Massilia, som låg klar i Bordeaux att avsegla till Nordafrika, varifrån man tänkte fortsätta motståndet mot inkräktarna. Till följd av Lavals resoluta ingripande stannade Lebrun alltså kvar och avsade sig makten, som övertogs av ställföreträdande ministerpresidenten marskalk Pétain. Endast Daladier, inrikesministern Mandel och några få av deras närmaste vänner följde med Massilia, medan de Gaulle flydde till England.

När de motståndsvilligas ursprungliga plan att flytta regeringen till Nordafrika och därifrån fortsätta kampen sålunda strandat, tänkte man tydligtvis skapa en motregering i Afrika, som enligt uppgift skulle utropas den 24 juni i Rabat, den marockanska residensstaden vid Atlantkusten. Planen förordades och stöddes energiskt av lord Gort och Duff Cooper, vilka vid denna tid befunno sig i Marocko för att tillvarata Englands intressen. Men inte heller denna avsikt kunde realiseras. Den omintetgjordes av general Noguès. Denne, en svuren anhängare till Tredje republiken och en typisk exponent för dess politiserande generaler, hade 1936 av folkfrontregimen utsetts till generalresident hos sultanen av Marocko och dessutom efter krigsutbrottet gjorts till överbefälhavare över samtliga franska stridskrafter i Nordafrika. Noguès hade just återvänt till sitt högkvarter i Alger från Tunisien, där han inspekterat Marethlinjen och organiserat dess försvar mot Grazianis bakom gränsen uppmarscherande armé.

I Alger fick Noguès kännedom om Mandels och engelsmännens planer att den 24 juni utropa en fransk motregering i Rabat, vilket också energiskt förordades av den till honom detacherade brittiske generalen Dillon, som utlovade verksamt stöd av brittiska flottan och flyget för en fortsatt kamp mot axelmakterna i Medelhavet. Noguès, som av kännare uppges vara en politisk streber med förmåga att vända kappan efter vinden, torde efter sammanbrottet ha räknat med en snabb tysk seger liksom väl Darlan också gjorde vid den tiden. Han slog därför dövörat till, lyssnade inte på Dillons locktoner utan följde i stället plikttroget Pétains maning att inställa fientligheterna. Två dagar efter det han fått marskalkens budskap gav han i sin egenskap av överbefälhavare över stridskrafterna i Nordafrika dessa order att nedlägga vapnen. Lord Gort och Duff Cooper uppmanades hövligt men bestämt att utan dröjsmål lämna Marocko och Massilias passagerare förbjödos debarkera i Casablanca;

fartyget beordrades återvända till Frankrike med Mandel, Daladier och övriga ombordvarande som fångar. Själv nedlade Noguès sin befattning som överbefälhavare och återvände till sin ursprungliga post som generalresident i Rabat. Den militära kontrollen över området gled därmed helt över i händerna på axelmakterna, som omedelbart ditsände en kommission med uppgift att övervaka att vapenstillståndets bestämmelser upprätthölls. Till en början var den rent italiensk; sedermera uppdelades verksamheten på två kontrollinspektioner, en italiensk med säte i Alger för Algeriet och Tunis och en tysk i Casablanca som fick Marocko med Atlantkusten på sin lott.

Det brittiska angreppet på flottbasen Mers el Kebir gjorde emellertid Pétain angelägen att återställa en central fransk militärmyndighet, vilket tyskarna också medgävo, särskilt som Franska Ekvatorialafrikas övergång till de Gaulle väckte en viss oro både i Berlin och Vichy. Hösten 1940 utsågs därför general Weygand till generalguvernör över hela det väldiga franska kolonialkomplexet i Nord- och Västafrika. Med all civil och militär myndighet koncentrerad i sina händer verkade Weygand från sitt residens i Alger praktiskt taget som enväldshärskare över hela det franska området mellan Atlanten och Tsadsjön, mellan Medelhavet och Guineabukten och utnyttjade sin obestridda auktoritet och popularitet för att bevara Vichyregimens inflytande över åtminstone den franska befolkningen — eller gav sig i varje fall ut för att göra det. Vissa slitningar kunde därvid inte undgås med Noguès, vilken tydligt fick förstå att han råkat i onåd.

I speciell mission till Nordafrika — eller till Weygand — sändes nu amerikanske generalkonsuln Murphy, amiral Leahys närmaste man, en mycket initiativrik och handlingskraftig diplomat. Han slog sig ned i Alger med en stor stab konsulära agenter, vilka snart utsträckte sin verksamhet över hela området. Samtidigt förstärktes den hos sultanen av Marocko ackrediterade amerikanska legationen i Tanger — Förenta Staterna har aldrig officiellt erkänt den franska annekteringen av Marocko. Och så utspelades ett trumfkort — amerikanska leveranser till Nordafrika. Det gällde dels olja, som oundgängligen behövdes för samfärdseln och det motoriserade lantbruket i Nordafrika, som endast har obetydliga egna kraftkällor, dels textilvaror, vilka den genom kriget desorganiserade franska industrin inte längre kunde leverera, och dels socker och te, vilka varor voro nödvändiga för att hålla den muhammedanska befolkningen lugn och belåten. Varorna fraktades delvis på franska, i Martinique stationerade tankfartyg och lastångare, delvis också under amerikansk flagg. Trafiken var naturligtvis beroende av brittiska navycerts, som beviljades med viss tveksamhet, emedan man fruktade att de amerikanska leveranserna kunde komma axelmakterna till godo. Omöjligt är inte att man genom dessa leveranser syftat att köpa Weygands och Nordafrikas avfall från Vichy. I alla händelser lyckades det inte, innan Weygand på hösten 1941 återkallades, och posten som generalguvernör över Franska Nord- och Västafrika slopades. Märkligt är dock att de amerikanska leveranserna upphörde i samma stund som Weygand lämnade Alger.

I stället intensifierade amerikanerna bearbetningen såväl av franska tjänstemän och militärer i ledande ställning som av infödda notabiliteter för att vinna dem för de allierades sak. Dock äro de tyska uppgifterna om det amerikanska »intrigspelet» i Nordafrika säkerligen överdrivna. Påståendet att amerikanerna särskilt bemödat sig om att vinna paschan av Marrakesh, södra Marockos mäktigaste feodalfurste, genom att anspela på hans äregirighet och vinningslystnad och locka honom med värdigheten av sultan av Marocko, förefaller osannolikt då el Glaoui knappast skulle kunna — eller ens vilja — göra anspråk på ställningen som sultan, eftersom han icke är sheriff (ättling av profeten); hans förfäder ha heller aldrig gjort det, ehuru tillfällen inte saknats.

Inte heller tyskarna sparade på guld i konkurrensen om själarna. Ett effektivt medel som gjorde dubbel nytta var inköpen av nordafrikanska produkter. Tyska agenter och ekonomiska experter genomkorsade hela området i olika riktningar för att köpa upp får och lantbruksprodukter, vilket naturligtvis gjorde dem mycket populära — en hemvänd Marockosvensk berättar, att just före hans avresa denna höst, d. v. s. strax före invasionen, besökte tyska uppköpare den lilla bergsby, där han då vistades, och inköpte 10,000 får. Effekten på de infödda kan man lätt tänka sig: tyskarna voro européer, som inte utkrävde skatter och utövade myndighet men köpte varor och betalade kontant och rejält. Det förtjänar för övrigt framhållas, att de i svenska pressen ibland synliga uppgifterna om att axelmakterna skulle ha avhållit sig från försök att uppvigla den infödda befolkningen mot den franska överheten icke överensstämman med verkligheten. Faktiskt har en mot de franska myndigheterna riktad, ganska intensiv agitation förekommit under hela tiden från det franska sammanbrottet och fram till de allierades invasion. Någon större framgång har den nog icke haft; de infödda torde i stort sett ha ställt sig lojala mot Frankrike. Inte heller har den efter sammanbrottet med stor energi återupptagna italienska propagandan i Tunis haft större framgång. Det hundratusental italienare som bo i Tunisien äro i huvudsak sicilianare och politiskt fullständigt indifferent; försöken att hos dem uppamma fascistisk entusiasm synes i stort sett ha slagit fel, inte bara vad de vuxna beträffar utan också i fråga om den mognare ungdomen; det är på sin höjd barnen som låtit fånga sig av locktonerna från Rom.

Franska Nordafrika har därför länge utgjort en gynnsam jordmån för intriger och konspirationer, spionage och kontraspionage. Guldets från olika håll har rullat flitigt och inte alltid hamnat i de fickor som det var avsett för. Det är inte att undra på att det nu ter sig som ett getingbo och att förvirringen är stor. Ingenstans kan den inre franska splittringen vara större än i den enda del av Frankrike över vilken trikoloren ännu vajar — Algeriet. Vägen till fransk samling och enighet är ännu lång och törnbestrodd: man kan på sin höjd skymta den första milstolpen som det beramade mötet mellan de Gaulle och Giraud borde vara.

20/1 1943.

Dagens frågor

Frankrikes statsfinansiella läge. Under månaderna efter vapenstilleståndet i juni 1940 var det franska folket så paralyserat, att det föga reflekterade över frågan, huruvida nederlaget skulle medföra ett fullständigt finansiellt kaos. »Frankrikes renässans!», så lydte ju marskalk Pétains paroll, men en katastrof som denna måste givetvis öka avståndet mellan vilja och kunna. Det är »hopplöst stort», säger den nattsvarta pessimismen. De, som under ovädret inte tappat illusionernas glasögon, tycka sig däremot skönja en liten ljusning i finansiellt hänseende. »Des clartés ont succédé aux ombres du début», skriver *Revue des Deux Mondes* och tillägger: »man kan nu konstatera, att nederlaget i varje fall inte gjort landet bankrutt», och härför talar enligt den citerade tidskriften det faktum, att Pétain som protest mot en överdriven pessimism följt vedertagen coutume och presenterat en statsbudget för 1942. Skulle då enbart den omständigheten, att en budget *kan* upprättas, ge vid handen, att situationen inte är hopplös? Väl vittnar det om mod att så exakt som möjligt fixera katastrofens finansiella återverkningar — att trots allt tillämpa den gamla franska maximen »voir clair dans ses affaires» — men endast en infantil optimism kan påstå, att möjligheten att uppgöra en budget är redan den ett tecken på tillfrisknande. I ett kritiskt läge är till och med en excessiv pessimism mindre riskabel än en optimism, som tar sina önskningar för realiteter.

Enligt Journal Officiel belöpte sig den franska skattkammarens (la Trésorerie) utgifter under år 1941 till 277 miljarder francs, fördelade på följande poster:

Ordinarie utgifter	125	miljarder frs
Ockupationsutgifter	130	» »
Clearingdeficit	12	» »
Diverse utgifter	10	» »
	<hr/>	
	Summa 277 miljarder frs.	

För att bestrida dessa utgifter disponerade statskassan över följande resurser:

Ordinarie inkomster	80	miljarder frs
Lån	100	» »
Diverse tillgodohavanden	20	» »
Förskott av Banque de France	75	» »
	<hr/>	
	Summa 275 miljarder frs.	

Att döma av utgifts- och inkomststaten för tiden 1 januari—30 juni 1942 samt finansministeriets approximativa beräkning av utgifter och inkomster 1 juli—31 december 1942 uppgingo utgifterna under fjolåret till minst cirka 290 miljarder francs, fördelade på följande poster:

Dagens frågor

Ordinarie utgifter	140	miljarder frs
Ockupationsutgifter	116	» »
Clearingdeficit	24	» »
Diverse utgifter	10	» »
	<hr/>	
	Summa	290 miljarder frs.

Inkomster:

Ordinarie inkomster	85	miljarder frs
Lån	115	» »
Diverse tillgodohavanden	20	» »
	<hr/>	
	Summa	220 miljarder frs.

Banque de France måste alltså ånyo förskottera minst 70 miljarder francs för budgetens reglering, vartill komma andra förskott.

Klart är, säger den franske finansexperten M. Decrais, att, hur fast tron på Frankrikes renässans än är, ger den framlagda budgeten anledning till dystra betraktelser, och det är en klen tröst att veta, att kriget kommer att ytterligare försämra även andra staters finanser med åtföljande inflation, som ej kan hejdas vare sig genom lönestopp eller en rigorös priskontroll.

Frankrikes hela statsskuld, som 1939 uppgick till 483 miljarder francs, utgör nu mer än 1,000 miljarder, d. v. s. en billion francs. Denna summa omfattar naturligtvis även skattkammарväxlarna (Bons du Trésor) och Banque de France's förskottslikvider. Den förstnämnda posten (Bons du Trésor) belöpte sig den 30 juni 1942 till något mer än 300 miljarder francs, och den andra posten (Banque de France's förskottslikvider) uppgick vid halvårsslutet till cirka 235 miljarder, varav 64 miljarder utgjorde förskott till statskassans normala utgifter och 171 miljarder till ockupationstrupperna, den tyska administrationen i Frankrike m. m. Medan förskottslikviden, avseende statens normala utgifter, har en nästan konstant natur, är förskottet för bestridande av ockupationsutgifterna variabelt med en ökningstendens, som ej blott bestämmes av ockupationsstyrkans storlek och växande anspråk, utan givetvis även av prisstegringen. Efter den totala ockupationen har denna ökningstendens avsevärt accentuerats.

Statsutgifterna överstiga vida landets produktionskapacitet. Krediten står alltså på spel. Problemet löses ej genom kapitalskonfiskation och emission av nya statslån. Dylåka åtgärder skulle ytterligare försämra den statsfinansiella situationen, som aldrig förut i Frankrikes historia varit så katastrofal som nu, åren före franska revolutionen ej ens undantagna. Enbart årsräntan på statsskulden uppgick i slutet av juni 1942 till cirka 23,5 miljarder francs, och den har sedan dess ökat avsevärt.

Franska experter, som bedöma situationen med objektiv realism, anse, att Frankrike nu befinner sig i samma läge som Tyskland för tjugo år sedan, då riksmarken rutschade ned mot 0. Det anses tvivel-

Dagens frågor

aktigt, om Banque de France åter kan komma i besittning av den i U. S. A. deponerade guldkassan. Även om de allierade förr eller senare skulle lyckas besegra axelmakterna, torde det ej bli en lätt uppgift för franska regeringen att utverka guldkassans återtransport. I varje fall blir den sannolikt reducerad till ett minimum, om U. S. A. gör sig betalt dels för sin fordran på Frankrike från förra världskriget och dels för en del av sina utgifter i detta krig för »Frankrikes befrielse från det tyska oket». Det är ju då ej underligt, att francvalutan försämras från dag till dag; den rutschar liksom riksmarken 1923 mot noll.

De siffror, som angivits i denna exposé, äro alltså i allra högsta grad variabla och på marsch uppåt. Inga regeringsdekreter, kontrollnämnder, polisaktioner och straffåtgärder kunna förhindra, att även priserna fortsätta att gå i höjden och med dem lönerna. En neutral stat, exempelvis Schweiz och Sverige, kan, om ej helt undvika, så dock bemästra inflationen genom en sträng statshushållning, en kraftig reduktion av de administrativa utgifterna — men Frankrike förmår ej, trots att de ordinarie statsutgifterna reducerats så mycket som möjligt, hejda inflationen, så länge det måste betala minst 300 miljoner francs per dag i ockupationskostnader. Francen är nu främst i inflationens utförsbacke ned mot valutornas massgrav.

Jean Cay.